

ШЕРСТЮК Г. М.,

адвокат, керуюча

(Адвокатське бюро «Ганни Шерстюк»),

здобувач кафедри адміністративного

та господарського права

юридичного факультету

(Запорізький національний університет)

УДК 342.922 : 347.994 (477)

**ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ
ЗА УЧАСТЮ СУДДІ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

У статті досліджені практичні аспекти застосування та реалізації нового інституту в адміністративному судочинстві – врегулювання спору за участю судді. Проаналізовані дослідження науковців з приводу доцільності імплементації інституту так званої «судової медіації» задля оптимального швидкого та взаємовигідного вирішення судового спору по суті. Акцентовано увагу на позитивних наслідках застосування такої процедури, одночасно звертаючи увагу на приховані недоліки законодавства, якими можуть зловживати недобросовісні учасники судового розгляду.

Ключові слова: *врегулювання спору за участю судді, проведення переговорів між сторонами, вирішення спору мирним шляхом, використання суддею психологічних навичок задля примирення сторін.*

В статье проведено исследование практических аспектов применения и реализации нового института в административном процессе – урегулирование спора с участием судьи. Сделан анализ исследований учёных по поводу целесообразности имплементации института так называемой «судебной медиации» для оптимально быстрого и взаимовыгодного разрешения спора по существу. Сделан акцент на положительных последствиях применения такой процедуры, при этом обращая внимание на скрытые недочёты законодательства, которыми могут злоупотреблять недобросовестные участники судебного процесса.

Ключевые слова: *урегулирование спора с участием судьи, проведение переговоров между сторонами, разрешение спора мирным путём, использование судьей психологических навыков для примирения сторон.*

The article investigates the practical aspects of the application and implementation of the new institution in the administrative proceedings – the settlement of the dispute with the participation of the judge. The research of scientists on the feasibility of the implementation of the Institute of so-called “judicial mediation” for the optimal quick and mutually beneficial solution of the dispute in fact. The attention is paid to the positive consequences of such a procedure, while paying attention to the hidden shortcomings of the legislation, which can be abused by unscrupulous participants in the proceedings.

Key words: *dispute settlement with the participation of a judge, negotiations between the parties, peaceful settlement of the dispute, use of psychological skills of a judge for reconciliation of the parties.*

Новелою Кодексу адміністративного судочинства України в редакції від 15 грудня 2017 року є засіб захисту прав, свобод і інтересів осіб шляхом врегулювання спору за участю судді, метою введення якого є знаходження взаємопорозуміння між сторонами спору та налагодження взаємодії з метою прийняття найбільш вигідного, а не компромісного рішення. Це нововведення наразі перебуває на етапі свого формування та безпосереднього розвитку в практичній площині.

Доцільність інституту мирного врегулювання спору за участю судді (судова медіація) доведена практиками багатьох держав, таких як Німеччина, Австрія, Велика Британія, США, де така процедура вже досить тривалий час успішно працює, а результати практики її застосування свідчать про беззаперечну ефективність цієї процедури примирення конфліктуючих сторін [1].

З огляду на новизну впровадження такого інституту в українську судову систему, не можна оминути дослідження деяких науковців з цього приводу. Зокрема, Л.Д. Романадзе вважає, що інститут врегулювання спору за участю судді – це нова в українській практиці гібридна примирювальна процедура, що не є медіацією [2].

Така точка зору є досить спірною, особливо з огляду на зміст програмного документа «Інтеграція медіації у судову систему України», що був розроблений у межах проекту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні» [3].

У цьому документі привертає увагу модель № 3 добровільної судової медіації – процедура врегулювання спору за участю судді, яка являє собою певну спеціальну судову процедуру, яка передбачає можливість врегулювання спору за участю судді, у провадженні якого знаходиться справа, до початку розгляду справи по суті і за взаємною згодою сторін. Така модель імплементована якраз і до Кодексу адміністративного судочинства України в новій редакції, зокрема главою 4 КАС України встановлено підстави, порядок, строки та порядок припинення процедури врегулювання спору за участю судді.

Слід відзначити, що в Одеському окружному адміністративному суді вже з 2013 року запроваджено процедуру досудового врегулювання спорів шляхом проведення переговорів за допомогою судді, розроблений відповідний регламент та успішно провадиться ця процедура. Уже на практиці доведений позитивний результат проведення переговорів – це вирішення спору між сторонами найбільш прийнятним шляхом для сторін (укладення мирової угоди, підписання договору, відмови від позову, визнання позовних вимог, винесення судового рішення у справі, з яким згодні сторони тощо) [4].

Отже, на практиці відповідно до положень статті 180 КАС України суд під час проведення підготовчого судового засідання має право встановити строк та порядок врегулювання спору за участю судді за наявності згоди сторін на його проведення. Однак при цьому враховуються вимоги Кодексу адміністративного судочинства України, зокрема спочатку встановлюється категорія спору та з'ясовується можливість застосування процедури врегулювання спору за участю судді, оскільки саме в адміністративному судочинстві є обмеження щодо практичного застосування процедури в окремих категоріях, і також з'ясовується обсяг прав представника сторони, в якому обов'язково має бути зазначено право представника сторони (учасника) заявляти таке клопотання та/або погоджуватися з таким клопотанням іншої сторони.

На практиці в адміністративному судочинстві ми стикаємося з проблемою саме тому, що у представників державних установ, підприємств та організацій в довіреності на представництво інтересів в судових інстанціях є вичерпний перелік прав та повноважень і не зазначено право на мирне врегулювання спору.

З огляду на недопущення проведення процедури врегулювання спору за участю судді у визначених категоріях справ, зокрема у справах щодо оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень, щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої Ради Правосуддя, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної

комісії прокурорів, у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій, у справах щодо уточнення списку виборців, у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, інформаційних агентств, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації та інформаційних агентств, які порушують законодавство про вибори та референдум, у справах щодо оскарження дій або бездіяльності кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії, їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу щодо справ, пов'язаних з виборами Президента України, щодо справ, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму, щодо справ за адміністративними позовами органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування про встановлення обмежень щодо реалізації права на свободу мирних зібрань, щодо справ за адміністративними позовами про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань, щодо гарантованого забезпечення потреб оборони, у справах за зверненнями органів доходів і зборів, у справах за зверненням Служби безпеки України щодо накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них, у справах про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності, у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності, у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця, у справах за адміністративними позовами з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України, у справах за адміністративними позовами з приводу затримання іноземців та осіб без громадянства, у типових справах, а також у разі вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, суд під час ухвалення про проведення процедури врегулювання спору за участю судді в інших категоріях адміністративних справ зобов'язаний зупинити провадження у справі та узгодити порядок проведення спільних та (або) закритих нарад зі сторонами протягом розумного строку, але не більше 30 днів з дня постановлення ухвали та роз'яснити порядок подачі додаткових доказів та письмових пояснень.

Особливістю проведення таких нарад між сторонами є те, що вони ведуться в закритому приміщенні, не підлягають гласності, не проводиться жоден звукозапис та відеозапис як технічними засобами суду, так і учасників переговорів, також не ведеться протокол. Будь-яка інформація, отримана під час проведення переговорів, не може бути використана у подальшому.

Перед початком проведення переговорів зі сторонами суддя роз'яснює сторонам їхні права та обов'язки, правові наслідки досягнення мирової угоди та безрезультатних переговорів, роз'яснює роль судді у проведенні цих переговорів. У разі досягнення позитивного результату проведення переговорів сторони домовляються, яким шляхом будуть оформлені результати узгодженого вирішення спору, про що укладається відповідна (усна чи письмова) угода.

Важливою перевагою такого вирішення спору є факт відсутності необхідності примусового виконання рішення, оскільки під час примирення сторони самі розробляють рішення, яке їх задовольняє, а тому обидві сторони зацікавлені в його виконанні, крім того, укладання такої угоди між сторонами є підставою для повернення половини сплаченого судового збору, що теж є вагомим позитивним фактором. Також самі судді зацікавлені у швидкому і мирному врегулюванні адміністративних спорів, оскільки це є об'єктивною можливістю прискорити процес розгляду справ невеликої тяжкості та уникнути зайвого навантаження. Водночас це є своєрідним індикатором вміння судді бути емпатичним, уміти вести бесіди, допомагаючи конфліктуючим сторонам налагодити комунікацію та знайти спільне рішення.

Хоча за всіх цих переваг не можна забувати про деякі недоліки цього інституту, які недосконало прописані у законодавстві, і якими можуть скористатися недобросовісні сторо-

ни. Одним з таких є те, що входження в процедуру мирного врегулювання за участю судді може бути завуальованим відводом судді, в провадженні якого знаходиться справа. Частина 4 статті 188 КАС України передбачає порядок передачі справи на розгляд іншому судді у разі припинення врегулювання спору у разі подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участю судді, у разі закінчення строку врегулювання спору за участю судді та за ініціативою суду у разі затягування процедури врегулювання спору будь-якою стороною. І жодних обмежень щодо входження сторонами у процедуру мирного врегулювання спору за участю вже іншого судді немає.

Однак, незважаючи на певні труднощі застосування інституту врегулювання спору за участю судді саме в адміністративному судочинстві, це є прекрасним механізмом забезпечення прав сторін на ефективний судовий захист своїх порушених прав, свобод та законних інтересів крізь призму примирення сторін та заохочення до взаємоповаги.

Список використаних джерел:

1. Шинкар Н.І. Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід: автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Львів-2018. URL: http://lp.edu.ua/sites/default/files/dissertation/2018/8401/avtoreferat_dysertaciyi_na_zdobuttya_naukovogo_stupenya_kandydata_yurydychnyh_nauk-1.pdf.
2. Романадзе Л.Д. Сдерживающие недостатки: какие пробелы в проектах новых ХПК, ГПК и КАС будут мешать примирению сторон судьей или медиатором. URL: http://zib.com.ua/ru/print/128584-kakie_probely_v_proektah_novih_hpk_gpk_i_kas_budut_meshat_pr.html.
3. Програмний документ «Інтеграція медіації в судову систему України» / Підготовлено Тетяною Кисельовою у рамках проекту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні». Київ. 2017. URL: <https://rm.coe.int/kyselova-t-mediation-integration-ukr-new-31-07-2017/168075c1e7>.
4. Одеський окружний адміністративний суд «Регламент порядку проведення переговорів з досудового врегулювання спору за допомогою судді». URL: <https://adm.od.court.gov.ua/sud1570/gromadyanam/dosydov/reglament>.

